

Judiskt liv i Helsingfors

NJ

BOKRECENSION

DOI: <https://doi.org/10.30752/nj.91511>

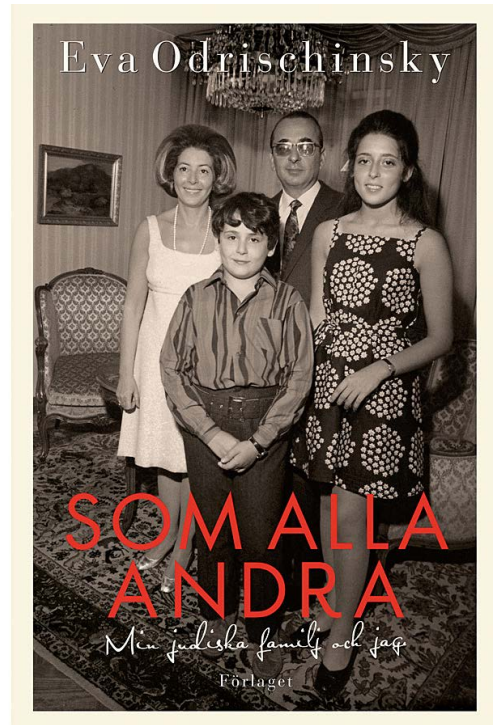
Eva Odrischinsky: **Som alla andra. Min judiska familj och jag** (Helsingfors: Förlaget, 2019). 207 sidor.

Judarna i Finland är inte och har aldrig varit någon större grupp. Av den anledningen har många sökt sig till andra ställen där det är lättare att leva ett judiskt liv, framför allt Israel men i viss mån också Stockholm. De som stannat kvar har under de senaste decennierna i regel gift sig med icke-judar. Det är inte lätt att vara en liten minoritet.

En del finländska judar har gett ut memoarböcker i vilka de beskrivit livet som jude. Redan 1988 utkom Boris Grünsteins memoarer som just hade titeln *Jude i Finland* (med undertiteln *Galghumoristiska berättelser*). År 2019 utkom memoarböcker av de kända kulturpersonligheterna Eva Odrischinsky och Hillel Tokazier (se annan recension i detta nummer).

Eva Odrischinskys bok om sin judiska Helsingforsfamiljs liv under senare delen av 1900-talet är fascinerande läsning. Det handlar om att leva som minoritet och med multipla identiteter, om en kvinna som söker sig själv i olika länder och miljöer, om den sällsamma flock som Helsingforsjudarna utgjorde under 1900-talets senare del.

Odrischinsky, som är född 1953, har ingen glasklar identitet. Hennes far var finskspråkig och hennes mor från Sverige. Själv talar hon bägge språken men får en finlandssvensk identitet genom att gå i den

legendariska Zilliacuska skolan (Zillen). Familjen är judisk, men går i *shul* bara på stora högtider. Familjen firar inte *shabbes* och Evas kommunistiska engagemang i ungdomen gör henne kontroversiell i den judiska församlingen, men senare beslutar hon sig för att lära sig jiddisch. Hon har kommit fram till att det är hennes "egentliga modersmål" och att hennes egentliga hemland är "den lilla östeuropeiska *shtettn*, Spelman på takets judiska by" (s. 117).

Den här memoarboken är ingen rätlinjig självbiografi. I stället förmedlar

författarinnan, som arbetat med teater och radio, till oss valda brottstycken från sitt liv. Mycket handlar om familjen, men vi får också läsa om hennes "lilla affär" med en "stor palestiniar", om en vistelse hos en excentrisk New Age-grupp i Frankrike och om en jiddischkurs i Oxford. Starkast är boken då hon beskriver livet bland huvudstadens judar. Familjen är inte religiös – "för Finlands judar är det en hederssak att ha gjort sig av med gammalt skrock" (s. 99) – men umgänget är i hög grad judiskt. Inte minst på somrarna, som familjen Odrischinsky i likhet med många andra judiska Helsingforsfamiljer tillbringar på Lomaliittos pensionat i Lepolampi. Judar har, konstaterar författarinnan, en utpräglad tendens att hålla ihop. Man är mycket mån om att det judiska ska bevaras; därför ska man gifta sig inom flokken och bör akta sig för att bli alltför nära involverad med icke-judar, som kan verka pålitliga men förr eller senare kommer att vända en ryggen. Judendomen ska bevaras, även om man inte riktigt kan förklara vari dess stora värde består.

Som många judiska familjer är Odrischinskys kosmopolitisk. Fadern härstammar, liksom så gott som alla finländska judar, från det tsarryska riket, och familjemedlemmar och nära släkt bor i Finland, Sverige, England, Israel, New York. De släktingar som blev kvar i Belarus gick alla under i Förintelsen och många av dem som emigrerade och därmed överlevde var barnlösa. Författarinnan konstaterar lakoniskt att det inte varit henne förunnat att ha en stor släkt.

Jag undrar över bokens titel, *Som alla andra*. Vad menas med det? Att judarna i Helsingfors är som alla andra? Det är de inte. De avviker till sin religion och till bakgrund och språkmönster. Författarinnan lyfter själv fram skillnaderna mellan judarna och den övriga befolkningen och hävdar rentav att de icke-judar som konverterade till judendomen aldrig helt godkändes "i vår slutna krets".

Eller menas att familjen Odrischinsky var som andra Helsingforsjudar? Säkert i viss grad, men den avvek åtminstone för att mamma Frida (Frejdele) var från Sverige. Eva gick inte heller i den judiska skolan som de flesta judiska barn, däribland lillebror Acke (Alexander).

Den svensk-judiske kulturjournalisten Ricki Neumann har i en bok från 2012 berättat om hur han som barn på ett barnläger fick förklarat för sig av en lägerledare att han var den enda juden på lägret, men att det inte var något problem. Sedan tillade ledaren viskande: "Ni är inte alltid så märkvärdiga som ni vill tro."

Vissa judar överbetonar sin särart, andra vill vara som majoritetsbefolkningen och smälta in. Odrischinskys bok berättar om en familj som hade en självklar judisk medvetenhet som man värnade om utan att riktigt vara helt klar över vad det judiska ska vara bra till. Det är välskrivet och underhållande och jag hoppas att författarinnan ska skriva en uppföljare om de senaste tjugo åren då hon bott i Jerusalem. ■

SVANTE LUNDGREN

Forskare vid Centrum för Teologi och Religionsvetenskap vid Lunds universitet